

А.Ю. Шиліна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор

Л.В.Калініна

Словникова педагогіка як засіб підвищення навчальної автономності учнів старшої школи

Головною метою сучасної теорії і практики викладання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах є підготовка учнів до умов самостійного оволодіння іноземною мовою, а отже, формування у них не тільки академічних знань, але й практичних навиків самоосвіти, що є цінним досвідом для подальшого вивчення іноземної мови.

У системі освіти України сьогодні відбувається зміщення пріоритетів у навчанні. Йдеться, насамперед, про самовизначення та відповідальність учня щодо вміння вчитися та самонавчатися. Нова особистісно-зорієнтована розвиваюча парадигма, що робить акцент на пізнавальній діяльності старшокласника, його автономії, відповідає завданням освіти ХХІ століття [3: 4].

Процес безперервного автономного навчання передбачає інтенсивну цілеспрямовану роботу школяра щодо збагачення своїх знань про виражальні засоби мови, їх стилістичне розмаїття, щодо вдосконалення комунікативних умінь в основних видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі, а також щодо постійного розвитку мовних засобів. На нашу думку, основним джерелом поповнення лінгвістичних знань про мову в усьому спектрі її значень є засоби словникової педагогіки.

Питання застосування засобів словникової педагогіки в процесі навчання школярів є актуальним у системі освіти, оскільки цей підхід новий, а методологічні засади використання засобів словникової педагогіки на базі учнів старшої школи потребують розробки та подальшого вдосконалення.

Проаналізувавши літературу з даного питання та узагальнивши досвід, Ш.Т.Бутаєва та М.С.Латушкіної, ми виявили, що **словникова педагогіка** – це напрям сучасної методики, який забезпечує засвоєння знань, а також формування умінь й навичок в межах міжкультурної комунікативної компетенції за допомогою лексикографічних продуктів – словників [4: 7].

Аналіз навчального матеріалу дозволяє стверджувати, що в старшій школі великого значення набувають вправи на вивчення багатозначних, складних, похідних та інтернаціональних слів; морфологічний розбір слів англійської мови; вдосконалення фонологічного слуху та правильне вживання граматичних форм. При цьому зростає питома вага самостійної роботи учнів з новим матеріалом. Опанувати та засвоїти лексичний, фонетичний та граматичний матеріал допоможуть словники.

Використання засобів словникової педагогіки під час навчального процесу дозволяє старшокласникам бачити багатозначність слів та прослідковувати їх сполучуваність з іншими словами, а також формулювати навколо кожної лексеми смислові (семантичні) поля, або, так звані, вербальні мережі. Оволодіння словом одночасно є процесом його «обростання» лексичними зв'язками з іншими словами. В результаті учні засвоюють як самі слова, так і системні зв'язки між ними [1: 198]. Розширення словникового запасу вирішує завдання накопичення й уточнення уявлень, формування понять, розвитку змістовної сторони мислення.

Проаналізувавши методичну літературу з досліджуваного питання, ми дійшли висновку, що формування мовної компетенції учнів старших класів – це довготривалий процес, тому робота повинна проводитися поетапно. Ґрунтуючись на основних положеннях професора С.Ф.Шатилова щодо формування мовної компетенції, нами були розроблені етапи формування даної компетенції засобами словникової педагогіки, а саме: підготовчий, орієнтовно-підготовчий, стереотипно-ситуативний, варіююче-ситуативний етапи. До кожного з етапів був запропонований комплекс вправ з урахуванням роботи школярів з різними типами словників: English-English Dictionary, The Dictionary of Synonyms, The Dictionary of Antonyms, The Dictionary of Idioms, The Dictionary of Phrasal Verbs, Visual Dictionary та інші.

Підготовчий етап зорієнтований на знайомство учнів зі словником, з його спеціальними позначеннями, скороченнями, граматичними та фонетичними інструкціями, структурою словникових статей, розташуванням лексичних одиниць, тематичними покажчиками тощо. Як правило, знайомство зі словником займає 5-6 хвилин.

Work with English-English Dictionary and study the paragraph “How to use the

dictionary” and answer the questions:

1. What are the special signs in the pronunciation field?
2. What are the grammar codes and patterns?
3. Are there any examples of several meanings of the word?
4. Are there any examples of common language errors?
5. Are there any topic and essay activators?

Орієнтовно-підготовчий етап включає в себе:

- Пред’явлення МО (ознайомлення з її звуковою та графічною формою).
- Семантизацію МО.
- Демонстрацію вживання ЛО в сполученнях з іншими ЛО та їх первинне тренування.

1.Work with English-English Dictionary and study the dictionary article of the word “sport” and define its meaning in every sentence.

- My favourite sports are tennis and swimming.
- Why is there so much sport on TV?
- Be a sport and lend me your bike.
- See you later, sport.
- Did she torment him merely for sport?

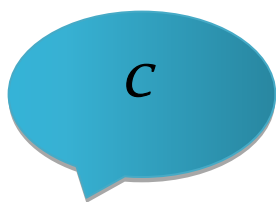
На стереотипно-ситуативному етапі відбувається автоматизація вживання мовних одиниць, що передбачає широке використання різноманітних опор, які представлені в словниках: малюнків, карток, таблиць, схем, аудіозаписів тощо.

1.Work with the Dictionary of English Antonyms and play “Match Word” with your classmate. Take cards with words in turn to find the antonymic pairs. If you match a pair you gain 10 points and have another guess. If you fail to match you lose 2 points and it is your partner’s turn to play.

dangerous	enjoyable	frightening	exciting
soothing	careful	challenging	risk-free
insipid	amateur	tiresome	harmful

Четвертий етап, **варіююче-ситуативний** – це творчий, заключний етап формування мовної компетенції засобами словникової педагогіки. Важливість його полягає в тому, що під час самостійного використання словника, учнівські навички мовного матеріалу переростають в уміння його використовувати в різноманітних видах мовної та мовленнєвої діяльності.

- Use your English-English Dictionary and Pronunciation Dictionary and make up two tongue-twisters for your classmate. Word limit – 10 words.

З метою перевірки ефективності розробленої нами методики був проведений педагогічний експеримент, в основі якого робота школярів зі словниками на уроках англійської мови відповідно до розроблених нами етапів та ведення індивідуальних зошитів «Using the Dictionary». Робочий зошит створений на базі словникових статей та розроблений для індивідуалізації навчання мові та підвищення учнівської навчальної автономності, містить завдання на формування граматичної, лексичної та фонологічної компетенцій з урахуванням вимог діючої навчальної програми з іноземної мови щодо лінгвістичної компетенції учнів старшої школи.

По завершенню педагогічного експерименту нами був проведений післяекспериментальний зріз знань. Статистична обробка результатів показала, що рівень мовної компетенції учнів старшої ланки в умовах навчальної автономності значно підвищився. Це дозволяє зробити висновок про доцільність та необхідність використання засобів словникової педагогіки на уроках іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева М.М., Яшина Б.И. Методика развития речи: Учеб. пособие для студ. высш. и сред-пед. учеб. заведений / М.М. Алексеева, Б.И. Яшина. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 400 с.

2. Бутаев Ш.Т. О методике совершенствования работы со словарем / Ш.Т. Бутаев // Молодой ученый. – М.: НЭБ, 2012. – №10. – С. 326-328.
3. Кодлюк Я.П. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Я.П. Кодлюк. – К.: К.І.С., 2004. – 11 с.
4. Латушкина М.С. Словарная работа по английскому языку: автореф. дис. канд. филолог. наук / М.С. Латушкина. – Одесса: ОНІ, 1982. – 19 с.
5. Шатилов С.Ф. Методика обучения иностранному языку / С.Ф. Шатилов. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.
6. Longman Exams Dictionary / Ed. by Stephen Bullon. – Harlow: Pearson Education Limited, 2006. – 1834 p.
7. Longman Pronunciation Dictionary / Ed. by J.C. Wells. – Harlow: Pearson Education Limited, 2000. – 2012 p.
8. The Oxford Dictionary of Synonyms and Antonyms / Ed. by Oxford University Press. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 528 p.